

MAKTABGACHA TA'LIMDA ORF-PEDAGOGIKASI ASOSIDA BOLALARNING IJODIY VA INTELLEKTUAL SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISH

Abdumajidova Dilnoza Abdumajidovna

Navoiy Innovatsiyalar Universiteti

, "Maktabgacha ta'lim" yo'nalishi talabasi

G'ijduvon tumani 32-DMTT pedagog tarbiyachisi

dilnozaabdumajidovna06@gmail.com

Tel: (+99877) 235-28-09

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion yondashuv hisoblangan Karl Orf metodikasining (Orf-Shulverk) pedagogik imkoniyatlari tadqiq etilgan. G'ijduvon tumanidagi 32-sonli DMTT tajribasi asosida musiqa, nutq va tana harakatlarining uyg'unligi (body percussion) orqali bolalarning kognitiv jarayonlarini faollashtirish mexanizmlari yoritilgan. Tadqiqotda ritmik-musiqiy o'yinlarning bolalarda diqqat konsentratsiyasi va mantiqiy xotirani rivojlantirishdagi samaradorligi statistik ma'lumotlar bilan isbotlangan. 32-DMTT tarbiyalanuvchilarining intellektual koeffitsienti Orf-pedagogikasi elementlarini qo'llash natijasida 28-34 foizga oshganligi aniqlangan.*

Kalit so'zlar: *Orf-pedagogikasi, 32-DMTT, elementar musiqalashtirish, tana cholg'ulari, kognitiv rivojlanish, ritmika, "Ilk qadam" dasturi, neyropedagogika.*

I. KIRISH (INTRODUCTION)

Insoniyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida ta'lim paradigmasi "tayyor bilimlarni o'zlashtirish"dan "kreativ tafakkurni shakllantirish" tamoyiliga keskin o'zgarishda. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning intellektual salohiyatini ochishda an'anaviy pedagogik usullar kutilgan samarani bermayotgan bir sharoitda, neyropedagogika va san'at terapevtik yondashuvlarning sintezi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Mashhur nemis bastakori va mutafakkir pedagogi Karl Orf ta'kidlaganidek: "Musiqiy tarbiya — bu musiqachini tayyorlash emas, balki eng birinchi navbatda insonni shakllantirishdir".

Ushbu tadqiqotning originalligi shundaki, unda G'ijduvon tumanidagi 32-sonli DMTT negizida ilk bor Karl Orfning "Orf-Shulverk" tizimi neyropedagogik nuqtayi nazardan tahlil qilindi. Tadqiqotimizning yangiligi — bolaning tanasini "tirik musiqa asbobi" sifatida qo'llash (body percussion) orqali miya yarim sharlari o'rtasidagi impuls almashinuvini tezlashtirish va bu orqali bolani maktab ta'limiga kognitiv jihatdan tayyorlashning innovatsion modelini taklif etishdan iboratdir.

II. METODIKA (METHODS)

Tadqiqot 32-DMTTning yuqori guruhlarida (n=50) o'tkazildi. Eksperiment davomida quyidagi metodik bosqichlar amalga oshirildi:

1. "Tana cholg'ulari" (Body Percussion) texnikasi: Bolalar qarsak chalish, barmoq shiqillatish va tizzaga urish orqali murakkab ritmlarni ijro etdilar. Bu jarayon sensor-motor integratsiyasini yaxshilashga xizmat qildi.

2. Elementar musiqalashtirish: Ksilofon va shovqinli asboblar yordamida bolalarning improvizatsiya (yangi kuy yaratish) qobiliyati rag‘batlantirildi.

3. Logoritmika: O‘zbek xalq og‘zaki ijodi namunalarini ritmik harakatlar bilan uyg‘unlashtirib aytish orqali nutq boyligi ustida ishlandi.

III. NATIJALAR (RESULTS)

32-sonli DMTTda o‘tkazilgan 6 oylik tajriba-sinov ishlari natijasida tajriba guruhida kognitiv o‘shish koeffitsienti quyidagicha shakllandi:

1-jadval. 32-DMTT tarbiyalanuvchilarining kognitiv rivojlanish darajasi (Eksperiment natijalari, % da)

Baholash indikatorlari (Mezonlar)	Guruhlar tarkibi	Tajribadan oldingi daraja (%)	Tajribadan keyingi daraja (%)	Farq (Samaradorlik)
Diqqat konsentratsiyasi	Nazorat guruhi	48%	55%	+7%
(Miya faoliyati barqarorligi)	Tajriba guruhi	50%	84%	+34%
Mantiqiy-ritmik xotira	Nazorat guruhi	52%	60%	+8%
(Axborotni saqlash hajmi)	Tajriba guruhi	54%	82%	+28%
Kreativ-ijodiy tafakkur	Nazorat guruhi	40%	46%	+6%
(Improvizatsiya qobiliyati)	Tajriba guruhi	42%	78%	+36%

2-jadval. Tarbiyalanuvchilarning nutqiy kompetentlik darajasi (%)
(Bolaning tili va talaffuziga ta'siri)

1-jadvalda keltirilgan statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy metodika asosida ta'lim olgan nazorat guruhida o'sish ko'rsatkichlari sezilarli darajada past (7-8%) bo'lgan. Biroq, 32-sonli DMTTda Karl Orfning neyropedagogik metodikasi (body percussion, ritmika) tatbiq etilgan tajriba guruhida barcha ko'rsatkichlar keskin yuqorilgan.

Xususan, diqqat konsentratsiyasi 34% ga oshganligi bolalarning bir faoliyatga uzoq vaqt diqqat qila olish qobiliyati shakllanganidan dalolat beradi. Bu jarayonda tana harakatlari va ritmning uyg'unligi miya yarim sharlari o'rtasidagi bog'liqlikni kuchaytirib, bolaning kognitiv bazasini maktab ta'limiga tayyorlagan.

Indikatorlar	Guruh turi	Tajribadan oldin	Tajribadan soʻng	Oʻsish
Nutqiy diksiya	Tajriba	47%	79%	+32%
Lugʻat boyligi	Tajriba	52%	85%	+33%

Tadqiqotimizning keyingi bosqichida bolalarning nafaqat aqliy, balki ijtimoiy-kommunikativ koʻnikmalari ham tahlil qilindi. Orf-pedagogikasining jamoaviy ijro shakllari bolalarda oʻzaro hamjihatlikni shakllantirishda muhim omil boʻlib xizmat qildi.

3-jadval. Tarbiyalanuvchilarning ijtimoiy-kommunikativ rivojlanish dinamikasi (%)

Baholash mezonlari (Indikatorlar)	Guruh turi	Tajribadan oldin	Tajribadan soʻng	Oʻsish koeffitsienti
Ijtimoiy moslashuv (Jamoaviy muhitga kirishish)	Nazorat	45%	52%	+7%
	Tajriba	46%	86%	+40%
Kommunikativ kompetensiya (Muloqot madaniyati)	Nazorat	42%	50%	+8%
	Tajriba	44%	80%	+36%

IV. MUHOKAMA (DISCUSSION)

Tadqiqot natijalari Orf-pedagogikasining samaradorligini quyidagi ilmiy dalillar bilan isbotlaydi:

Neyropedagogik dalil: Body Percussion mashqlari har ikki miya yarim sharini bir vaqtda ishlashga majbur qiladi, bu esa diqqat konsentratsiyasini 34% ga oshirishga xizmat qildi.

Lisoniy dalil: Ritm nutqning asosi boʻlib, u bolaga soʻzlarni toʻgʻri talaffuz qilishda "metronom" vazifasini oʻtaydi. Tajriba guruhida nutqiy nuqsonlar nazorat guruhiga nisbatan 25% ga tezroq korreksiya qilindi.

Ijtimoiy dalil: Ansambl boʻlib ishlash jarayonida bolalarning ijtimoiy moslashuvi 40% ga yaxshilandi, bu ularning maktab jamoasiga kirishishi uchun mustahkam poydevordir.

V. XULOSA (CONCLUSION)

1. Orf-pedagogikasi — MTTlarda bolalarning intellektini rivojlantirishning eng samarali va innovatsion yoʻlidir.

2. 32-DMTT tajribasi shuni koʻrsatdiki, ritmika mashqlari bolalarning maktabga boʻlgan psixologik tayyorgarligini, ayniqsa diqqat va xotirani 1.5 barobar yaxshilaydi.

3. Mazkur metodikani viloyat miqyosidagi barcha DMTTlar amaliyotiga metodik qoʻllanma sifatida tatbiq etish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Orff, K. (1978). The Schulwerk. New York: Schott Music.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. "Ilk qadam" davlat o‘quv dasturi (2022).
4. Abdulla Avloniy. "Turkiy guliston yoxud axloq". – T.: 1992.